

פרק שלישי – דפוס הולדת הגיבור והחריגה בכל אחד מהסיפורים הנדונים:

כפי שצויין בפרק הקודם, הדפוס הוא כלל החוזר בכמה סיפורים וכאשר נזהה דפוס מסוים בסיפור המקראי, אנחנו יכולים להשוות לסיפור אחר, כפועל יוצא מכך ובעצם לזהות את התבנית, הדפוס שהמספר המקראי רוצה להוביל אותנו אליו. במקרה זה, דפוס הולדת הגיבור המקראי לאישה עקרה¹. כאשר אנו נחשפים לסיפורי העקרות במקרא, אנחנו יכולים למצוא בכולן דפוס שהוא קבוע וחוזר על עצמו. הדפוס הזה מורכב ממספר מרכיבים כמו שלב העקרות או הגילוי של העקרות הזו, אותן תחושות קשות וקושי שבו מצויה בעיקר האישה העקרה, הפניה אל הבעל או פניה של הבעל לאל וכן שלב הלידה. הדפוס בא ללמד אותנו על כוחו של האל. אלוהים הוא זה שהופך עקרה לאם, בין אם הוא עושה זאת באופן ישיר ובין אם באמצעות מלאך שמבשר את הבשורה. יאירה אמית מסבירה כי אי הידיעה ואי ההבנה של תהליך הרבייה בתקופות הקדומות, הוא זה שיכול להסביר את סוד ההתעברות. התרבות המונותאיסטית רואה באל אחד ככל יכול והוא זה שאחראי לכך שאישה תוכל להביא ילדים. גם אותה אישה המתוארת ככזו שמתעברת אחרי שנים רבות של עקרות, התיאור שלה רק מחזק יותר התפיסה של הריון שהוא נס אלוהי, כמו למשל שרה שיוולדת את יצחק בגיל מופלג בשנים שלה ושל אברהם². דרך התיאור של ההריון והלידה, המספר המקראי מצליח לייצר קשר בין הילד שנולד לבין השליחות העתידית שלו ושל חייו אשר קשורים בהתעברותו של האל לאורך חייו. המספר המקראי בחר סיפורים של כמה נשים עקרות מתקופות שונות שחיות כל אחת בתקופה שהיא משמעותית בחיי העם כולו וכך הוא מצליח לייצר לנו תמונה של אל הנוכח בכל מקום לאורך ההיסטוריה³.

הקושי של האם העקרה מחוזק על ידי הדפוס החוזר הזה ודרכו המספר מסביר לקורא את גדולתו של האל. הקושי הזה של האם העקרה מופיע לדוגמה גם בספר ירמיהו בנבואת החורבן של ירמיהו בפרק ט"ו היא בת תשעה פסוקים. יחד עם זאת, זוהי בין הנבואות הקשות שהשמיע. בנבואה הזו ירמיהו מונה שורה של אסונות שבהם ייענש העם על חטאיו. הרשימה של האסונות מסתיימת באסון המכאיב מכולם, "אומללה יולדת השבעה נפחה נפשה, באה שמה בעוד יומם, בוש וחפרה" (ירמיהו ט"ו, פסוק 9). בנבואה הזו, בפסוק זה, ממשיך הנביא את האסון הלאומי לאסון של אם ששכלה ביום אחד את שבעת בניה. איזכורו של שמואל יחד עם משה בפתח הנבואה, מסתיימת באם ששכלה את שבעת בניה ומפנה באופן ברור לסיפור על העקרות של חנה, אמו של שמואל וכן לשורה אשר היא אמרה בבית המקדש בשילה לאחר לידתו "עד עקרה ילדה שבעה ורבת בנים אומללה" (שמואל ב' 5). השורה הזו מבליטה את היכולת של אלוהים להפוך אישה עקרה למאושרת שבאימהות, כלומר התערבות ניסית יכולה להפסיק את העקרות⁴.

הדפוס הוא כלל החוזר בכל סיפור מהסיפורים שהוצגו בפרקים הקודמים ויחד עם זאת ישנה חריגה מסוימת בכל סיפור, כאשר הדפוס החוזר הוא מה שמאחד ביניהם, על מנת לבחון את דפוס הולדת הגיבור

¹ שולה קשת. (2003). אמרי-נא אחותי את: גלגולו של סיפור חוזר בתרבות ישראל. תל אביב: הקיבוץ המאוחד, עמ' 41-42.

² יאירה אמית (1999). ולמה נתעקרו אמהות. ב- ר' רביצקי, קוראות מבראשית (עמ' 127-137). תל אביב: למשכל, עמ' 134-133.

³ שם, עמ' 134.

⁴ יוסף אורן, (2016) "סיפורי הנשים העקרות במקרא" אימגו מגזין מאמרים, נדלה מ- <https://www.e-mago.co.il/node/11756>

לאישה עקרה, אתאר בשנית את הסיפורים של הנשים העקרות הבולטות במקרא, שרה, רבקה, לאה, חנה אם שמואל ואימו של שמשון ששמה אינו מוזכר:

סיפור שרה

במקרא, כפי שכבר הוזכר לעיל, אנחנו נחשפים לכמה נשים עקרות וביניהן שרה, רבקה, רחל, חנה אימו של שמואל ואימו של שמשון, עליהם גם אדון בפרק זה. אף שסיפורי העקרות של שלושת האימהות מוכרים היטב לקורא. כדאי לחזור אולי על הפרטים העיקריים. למשל נפתח בסיפור העקרות של שרה אמנו. אברהם מקבל סדרה של הבטחות מפי אלוהים, שצאצאיו יהיו רבים וממשפחתו יצמח "גוי גדול" (בראשית י"ב 2) וכן ש"המספר של זרעו יהיה רב "כעפר הארץ" (בראשית י"ג 16) וכמספר הכוכבים בשמיים (בראשית י"ד 5), הסיפור חושף בפנינו שאברהם הולך "ערירי". שרה אשתו אינה מצליחה להתעבר ואחרי עשר שנים לישיבה שלהם בארץ כנען, שרה פונה אל אברהם ומציעה, "הנה נא עצרני ה' מלדת, בא נא אל שפחתי אולי אבנה ממנה" (בראשית ט"ז 2). שרה ביוזמתה, מציע לו להפרות את השפחה המצרית שלה הגר.

ההתעברות של הגר מקשה יותר על שרה כי זה חושף את האמת המרה, שבין שניהם, שרה היא זו שעקרה. עדות זו גם מסבירה את המתח אשר התפתח בינה לבין הגר. על אף היותה שפחה, ברגע שעמדה ללדת לאברהם את בנו הבכור, היא החלה להקל בראש גבירתה ושרה מגיבה על התנהגותה החצופה בהכבדת ידה עליה. בריחתה של הגר אל המדבר סימלה את שיא המשבר ביניהן ולמרות שהגר חזרה בה בסופו של דבר והשלימה את הלידה במאהל של אדוניה, עדיין לא התפוגגה המתיחות בין השתיים גם אחרי ששרה מצליחה להרות ויולדת את יצחק. על רקע זה, שרה הפעם מגרשת את הגר וישמעאל מהמאהל (בראשית כ"א 9-21)⁵.

ההתעברות הזו של שרה מובלטת כאירוע שהוא על טבעי בחיי אברהם ושרה. הן אברהם והן שרה בגיל מופלג. אברהם בן מאה ואילו שרה הייתה בת תשעים (בראשית י"ז 17). שניהם כבר נואשו מהסיכוי להביא ילד משותף לעולם. בסופו של דבר, אברהם מתבשר על אירוע הלידה בהתגלות נוספת של אלוהים שבה חזר ושמע שוב את ההבטחות הקודמות לו ולצאצאיו, אך גם על הפסקת העקרות של שרה: "ובירכתי אותה וגם נתתי ממנה לך בן וברכתיה והיו לגויים, מלכי עמים ממנה יהיו" (בראשית י"ז 16). על ההבטחה הזו מגיב אברהם בספקנות: "ויצחק ויאמר בליבו, הלבן מאה שנה יולד? ואם שרה הבת תשעים תלד? (בראשית י"ז 17)⁶.

כאשר אברהם שומע את ההבטחה ששרה תהרה ותלד לו בן, זה גורם לו גם לדאגה מסוימת לבנו הבכור מהגר, ישמעאל בן השלוש עשרה. הוא מבין לפי ההבטחה שהוא שומע, שלא מבנו הבכור יהיה לו ההמשך לדורות. אברהם לא נותן ביטוי מילולי לספק שהיו לו בנוגע להפסקת העקרות של שרה לאחר שנים רבות כל כך, אך בנושא של ישמעאל הוא דווקא התבטא: "לו ישמעאל יחיה לפניך

⁵ יוסף אורן (2016), "מי כתב את סיפורי הנשים העקרות במקרא?", נדלה מתוך: [מי כתב את סיפורי הנשים העקרות](http://www.faz.co.il) [? \(faz.co.il\)](http://www.faz.co.il)

⁶ שם.